

52% (55 гібридів), а в 2000 році – 46% (110 гібридів), в 2010 році – 44% (214 гібриди), а в 2012 – 38% (231 гібрид) [3].

На сьогодні найбільш забезпеченою групою гібридів кукурудзи є середньорання – 304 гібриди (49%), та середньостигла група – 178 гібридів (29%).

Аналізуючи основних заявників гібридів кукурудзи, можна відмітити Інститут сільського господарства степової зони НААНУ, Селекційно-генетичний інститут НААНУ, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААНУ, Інститут фізіології рослин та генетики НААНУ. З представників іноземних компаній можна виділити компанію Піонер (Австрія), Лімагрейн (Франція), Євраліс семанс (Франція), Р2н (Франція), Майсадур Семанс (Франція), Сінгента Сідз (Франція), Монсанто (Швейцарія), КВС (Німеччина).

УДК 633.11+632.11

Лісова Г.М.

Інститут захисту рослин НААН

**БАЗА ДАНИХ НОВИХ ДЖЕРЕЛ СТІЙКОСТІ ПШЕНИЦІ
ДО УРАЖЕННЯ ПРИРОДНИМИ ПОПУЛЯЦІЯМИ
ЗБУДНИКІВ БУРОЇ ІРЖІ ТА СЕПТОРІОЗУ В ЗОНІ
ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

Для оздоровлення і стабілізації фітосанітарного стану агробіоценозів необхідно створювати сорти, які можуть дати максимальний економічний ефект як від отриманого врожаю, так і в екологічному сенсі – зменшити використання хімічних засобів захисту рослин. При цьому сорти, які вводяться у виробництво, повинні мати різні типи стійкості та широкий набір генів резистентності, що допоможе знизити ріст чисельності збудників захворювань і стримати процес швидкої втрати сортом стійкості.

ті. Виявлення нових джерел стійкості пшениці, створення баз даних з детальною інформацією про особливості прояву резистентності в конкретних умовах вирощування майбутнього сорту, допоможе у вирішенні цих задач. В зоні Північного Лісостепу загрозу для виробництва зерна пшениці складає великий комплекс фітопатогенів і, зокрема, грибні захворювання. Серед них збудник бурої іржі пшениці (*Puccinia recondita* Rob. ex Desm. f. sp. *tritici* Erikss. et Henn.) і септоріозу (*Septoria tritici* Rob. et Desm.) займають не останнє місце.

Матеріалом досліджень були 227 районованих і перспективних сортів, а також колекційні зразки озимої і ярої пшениці різного еколого-географічного походження, більшість яких були надані Центром генетичних ресурсів рослин України (ЦГРРУ). Природний інфекційний фон збудників в місті розташування дослідної ділянки досить високий і захворювання на буру іржу і септоріоз проявляється в достатній кількості кожен рік. Оцінка стійкості сортів пшениці (Бабаянц, Мештерхази та ін., 1988), за вище зазначених умов, дозволила виділити джерела стійкості пшениці до дії природних популяцій збудників бурої іржі та септоріозу з різними показниками стійкості в залежності від рівня інфекційного навантаження. Виявлено сорта з стабільно високою стійкістю – Темос (RU), Крупинка (RU), Кермен (RU) – озима тверда пшениця. За умов різного рівня інфекційного фону проявляють стійкість в межах 9-8 балів. Ознаки розвитку хвороби в межах 0-5%. Ці сорти містять високо ефективні гени здатні забезпечити найвищу стійкість до впливу популяцій двох збудників. Сорти із стабільною стійкістю – Лютесценс 26749 (UKR); Волинська напівінтенсивна (UKR); БЦМ 12889-02 (UKR); Світанок 1 (UKR); Зерноградка 11 (RUS); Wakefield (USA) – озима м'яка пшениця; Соломія (UKR), Granny (AUT) – яра пшениця. За умов різного рівня інфекційного фону стабільно проявляють стійкість в межах 9-8-7-6 балів. Ознаки розвитку хвороби в межах 0-10%. Ці сорти мають ефективні гени стійкості, здатні забезпечити стабільну стійкість у весь вегетаційний період роз-

---

витку рослин. Сорти із стійкістю – AC Super B (CAN) – яра пшениця. За умов різного інфекційного рівня проявляють коливання стійкості в межах 8-7-6 балів. Ступінь ураження від 5% до 20%. Гени стійкості цього сорту забезпечують стійкість до всіх генів вірулентності збудників бурої іржі пшениці і септоріозу. Сорти з мінливою стійкістю – Журавка (UKR), Національна (Українська) (UKR), Либідь (UKR), БЦМ 12827-02 (UKR), Артеміда (UKR), Економка (UKR), AC RON (CA), Ruby (CA), Complet (DE), Corsar (FR), Festival (FR), KS92WGRC16 (USA), TAM302/Akron//Halt (USA), Wahoo (USA), Московская 39 (RUS) – озима пшениця; Рання 93 (UKR) – яра пшениця. В роки з помірним інфекційним фоном проявляють стійкість в межах 9-8-7-6 балів, а при великому інфекційному навантаженні знижують показники до 5-4 балів (деякі до 3 балів) з подальшим відновленням стійкості до 8-7-6 балів. Ступінь ураження в межах 0-40%. Мають гени стійкості ефективні при помірному інфекційному навантаженні, а деяке зниження стійкості при збільшенні рівня такого фону не перевищує значень слабкої сприйнятливості.

Сорти і лінії пшениці резистентні до дії місцевих популяцій збудників захворювань, які мають різну генетичну структуру, можна залучати до селекційного процесу з метою виведення стійких сортів і покращення стійкості вже існуючих. Складена база даних нових джерел стійкості передана до ЦГРРУ.

